

Fremtidens drikkevand

Danske Vandværkers politikpapir

En stærk, forbrugerejet og bæredygtig vandsektor

Det demokratiske ejerskab til vores drikkevand er unikt. Som dansker har man en helt særlig mulighed for selv at få indflydelse på sit lokale vandværk og være med til at bestemme forhold vedrørende drikkevandskvalitet, håndtering af miljøudfordringer og involvering i lokalsamfundet. Denne mulighed for indflydelse er vigtig at bevare og fremtidssikre.

Rent drikkevand skal være en folkesag. Den decentrale struktur er modstandsdygtig og robust, sikrer lokal forankring og forsyningssikkerhed. Forbrugerejerskabet kan også være et bolværk mod privatisering, som flere steder i udlandet har medført misligholdt infrastruktur, manglende pålidelighed og stort vandspild.

Danske Vandværker arbejder for at øge kendskabet til og opbakningen til den decentrale lokale forankring og forbrugerejerskab.

Vi arbejder for en fremtid, hvor:

- Vi bevarer det demokratiske ejerskab.
- Drikkevandet forbliver rent – det skal kun renses i nødstilfælde.
- Den decentrale forbrugerejede vandforsyning er modstandsdygtig og robust. Grundvandet skal beskyttes gennem systematik, viden, fremsyn og ud fra et forsigtighedsprincip.
- Forbrugerne bevarer ejerskab og demokratisk indflydelse på ikke kommercielle vilkår.
- Den digitale og grønne omstilling fremmes i vandsektoren, så den øger forsyningssikkerheden.
- Regulering skal være proportionel og værdiskabende. Hvile-i-sig-selv princippet og den demokratiske kontrol på generalforsamlingen udgør i sig selv en økonomisk regulering, der sikrer et effektiviseringspres og nødvendige investeringer i de forbrugerejede selskaber.

MÆRKESAG 1:

Fremtidens drikkevand er forbrugerejet

Mål: Forbrugerejet drikkevand er rygraden i en professionel og resilient sektor

Vi står i en verden, hvor forandringer, krav og trusler er accelereret. Samtidig ønsker flere danskere, at fremtidens virksomheder baserer sig på nye muligheder. Her er fokus på at bidrage til en bæredygtig udvikling, prioritere det gode arbejdsliv og arbejde for demokratisering af beslutninger.

Forbrugereje i drikkevandsektoren er dermed et oplagt svar på mange af fremtidens udfordringer og behov. Men det kræver samtidig, at forbrugerejerskabet løbende bliver udviklet. Derfor er det også afgørende, at kvalificerede og kompetente forbrugere fortsat sætter sig i spidsen for vandværkerne. Engagement og rekruttering kræver en øget synlighed og indsats på flere niveauer, så det bliver attraktivt for endnu flere at bidrage.

De forbrugerejede vandværker har stor andel i den danske drikkevandssucces. Forbrugerejerskabet og hvile i sig selv-princippet sikrer, at kvalitet, pris og fremtidige behov er i fokus. For hvis noget går galt, er det ejerne selv, der bliver ramt.

Gennem de seneste år har forbrugerejede vandværker konsolideret sig i stigende grad via forskellige former for samarbejder og sammenlægninger. Udviklingen sker på vandværkernes eget initiativ for at fremtidssikre drikkevandsforsyningen ud fra en konkret og lokal vurdering.

Danske Vandværker arbejder for, at det stigende konsolideringspres fra omverdenen understøtter et tidssvarende forbrugerejerskab.

De mange trusler mod det rene drikkevand, skal løses af en stærk drikkevandssektor. Her sikrer Danske Vandværker med sine mange medlemsvandværker den nødvendige professionalisering og udvikling af sektoren med forbrugerejerskab som rygrad.

Målsætning:

- Synliggør og udbred viden om drikkevand og forbrugerejerskab både nationalt, lokalt og gennem stærke samarbejder for at sikre engagement.
- Understøt bestyrelser og ansatte i forbrugerejede vandværkers professionelle arbejde gennem rådgivning, netværk, uddannelse og vidensopbygning.
- Støt arbejdet i vandrådene for at sikre det lokalt engagement og netværksdannelse
- Synliggør gevinster og styrker ved den forbrugerejede model for at fremtidssikre rekruttering og fastholdelse af kompetente bestyrelser. Dette gerne i samarbejde med andre demokratiske virksomheder og organisationer, hvor mange udfordringer og løsninger er ens.
- Bidrag aktivt til branchens fortsatte professionalisering og udvikling. Blandt andet:
 - regeringens arbejde med at sikre god ledelse i demokratiske virksomheder
 - fortsat udbredelse af kodeks for godt bestyrelsesarbejde og
 - øvrige indsatser der fremmer rekruttering og kompetencer i vandværkernes bestyrelser.
- Understøt nødvendig konsolidering gennem samarbejde og sammenlægninger ud fra de lokale og konkrete vurderinger.
- At medvirke til at gøre det attraktivt at deltage i det lokale demokratiske bestyrelsesarbejde
- Arbejde for at minimere barrierer for at yngre forbrugere kan tage aktiv del i bestyrelsesarbejdet.
- Arbejde for at sikre, at de resultater, vandværkerne leverer, bliver rettesnor for fremtidig statslig regulering med fokus på at understøtte det moderne forbrugerejerskab.

MÆRKESAG 2:

Beskyttelse og kvalitet i drikkevandsforsyningen

Mål: Beskyt grundvandet systematisk – rensning skal være undtagelsen, ikke reglen.

Grundvandet er en uerstattelig ressource og det primære udgangspunkt for alt dansk drikkevand. Men presset på grundvandet vokser. Pesticider, PFAS, nitrat og tungmetaller udgør en reel trussel, og forurening findes i et stigende antal borer. Erfaringerne fra BNBO-arbejdet med lange forløb og store administrative byrder illustrerer tydeligt, at det ikke er en proces, der skal gentages. Fremtidens politik skal i langt højere grad fokusere på at forebygge frem for at rense.

Fakta

Pesticidrester findes i over halvdelen af borerne. PFAS i spildevandsslam ligger op til 5.000 gange over grænseværdien for drikkevand.

Vi skal derfor beskytte de sårbare områder, hvor grundvandet dannes, mod udlægning af jord og spildevandsslam og sprøjtemidler kombineret med gødskningsrestriktioner i områder med risiko for nitratudvaskning. Ligesom andre trusler mod grundvandskvaliteten skal reguleres. Det omfatter blandt andet maling og træbeskyttelse, håndtering af forureninger og udfasning af PFAS-stoffer og problematiske byggematerialer. En sådan beskyttelse skal indføres hurtigt efter kortlægningen af de sårbare områder er på plads. Vandværkerne og deres forbrugere skal friholdes fra at betale evt. kompensation eller renseomkostninger, da de er uden skyld i forureningen. Det handler om at tage politisk ansvar for at sikre kommende generationers adgang til naturligt og rent vand.

Der er behov for en national plan for vores vandressource, der kan prioritere grundvandsressourcer, forureningskilder og det fremtidige vandbehov. I dag er ansvaret delt mellem flere myndigheder, hvilket betyder, at ingen har det fulde ansvar for at skabe sammenhæng, prioritere korrekt og undgå fejlinvesteringer. Samtidig følger vand og grundvand ikke administrative grænser, men bør i stedet forvaltes ud fra hydrologiske sammenhænge for at sikre en bæredygtig og effektiv udnyttelse. En samlet og koordineret plan er derfor nødvendig for både at beskytte drikkevandet og håndtere stigende samfundsøkonomiske omkostninger fra klimarelaterede udfordringer som oversvømmelser.

Målsætning:

- Vi arbejder for, at de sårbare grundvandsdannende områder beskyttes mod udlægning af jord og spildevandsslam og sprøjtemidler kombineret med gødskningsrestriktioner i områder med risiko for nitratudvaskning
- Styrk og regulér indsatsen mod pesticider, biocider, tungmetaller, PFAS, nitrat og andre uønskede stoffer i grundvandet.
- Brug mulighederne for støtte og understøt grundvandsbeskyttelsen lokalt.
- Forbyd udbringning af spildevandsslam på sårbare grundvandsdannende områder, så medicinrester, hormonforstyrrende stoffer m.m. holdes ude af vores grundvand.
- Moderniser systemet omkring test af jord med opdaterede testmetoder, der identificerer alle miljøfremmede stoffer, så al potentiel forurening bliver indfanget.
- Myndighederne skal tage udvaskningsprøver og føre kontrol med jordudlæg, så fremtidig forurening erkendes, begrænses og inddæmmes.
- Gør beskyttelse af grundvandet lettere – også for mindre vandværker
- Styrk den decentrale indvinding, der forebygger overudnyttelse af de enkelte kildepladser og sikrer en bæredygtig indvinding af drikkevand.
- Forebyggelse og forsigtighed skal være bærende principper.
- Vi kæmper for at vandværkerne friholdes for udgifterne til at beskytte og rense drikkevandet mod forurening
- Der skal udarbejdes en national plan for vores vandressource, så vi sikrer ansvar for at skabe sammenhæng og prioritere korrekt i forhold til drikkevandet.

MÆRKESAG 3:

Modstandsdygtig og sikker lokal vandforsyning

Mål: Den decentrale struktur er en styrke i samfundets samlede forsyningssikkerhed i forhold til rent drikkevand. Der skal skabes de bedste forudsætninger for en sikker og robust lokal vandforsyning i alle egne af landet, uanset om strømmen går, at der kommer et it-angreb eller andre samfundskriser rammer.

De danske vandværker er en vigtig del af samfundets kritiske infrastruktur, og det forpligter. Et enkelt cyberangreb kan lamme vandforsyningen lokalt og skabe utryghed. Derfor er der behov for klare, men proportionale krav til it-sikkerhed, samt støtte til små og mellemstore vandværker.

Vi lever i en tid med et helt nyt trusselsbillede. Vandværker skal kunne opretholde vandforsyningen, også under længere perioder uden el. Mange vandværker har allerede et nødstrømsanlæg, men barrierer som for eksempel forbuddet mod at trække el fra vandværket til dets borer hen over andre matrikler skal fjernes. Desuden skal vandværkerne tænkes ind i fordelingen af brændstoffer under en krise og have lov til at etablere egen energiforsyning fra sol på egne områder. I en krisetid står den decentrale struktur stærkt i forhold til at sikre drikkevand til forbrugerne. Den robuste decentrale infrastruktur på drikkevand skal indgå i regeringens og kommunernes beredskabsplanlægning.

Målsætning:

- Implementér proportionale krav under NIS2 (digital sikkerhed) og CER (fysisk sikkerhed) – samtidig med at alle vandværker skal leve op til kravene om øget it- og fysisk sikkerhed.
- Arbejde for at alle vandværker har en plan for utilsigtede hændelser samt koordinering på overordnet niveau.
- Der skal arbejdes for proportionalitet på beredskabsniveauer, så alle tiltag giver lokal mening, fx gennem en trappemodel.
- Bevarelse af den decentrale struktur, der sikrer robusthed i vandsektoren.
- Staten bør overveje sikkerhedsrisiko ved det transparente registreringsniveau af vandboringer.
- Arbejde for at hæve sikkerheds- og kompetenceniveauet på alle vandværker i samarbejde med myndigheder.
- Den decentrale lokale vandforsyning indgår som et troværdigt svar på en krisesituation, og Danske Vandværker sikrer samarbejdet herom med Regeringen og KL.
- Digitalisering og deling af data understøtter den decentrale vandforsyning og den grønne omstilling.
- Vandværkerne bør tænkes ind i de nationale lagre af brændstof i en krisesituation.
- Mulighed for at etablere autonome elnet internt mellem vandværkets installationer for at sikre drift.

MÆRKESAG 4:

Den digitale og teknologiske vandsektor

Mål: Omstillingsparate forbrugerejede vandværker, der bruger teknologi og data til gavn for både driften og forbrugerne

Den teknologiske udvikling går stærkt og har i mange år haft fokus på at øge effektivitet og produktion ved sammenkobling af enheder og data og systemer, der ved at analysere og finde mønstre kan identificere løsninger og generere svar (kunstig intelligens). Den teknologiske udvikling forventes at fortsætte i eksponentielt tempo med fokus på samspillet mellem ny teknologi, menneskelige færdigheder og grøn omstilling.

Den danske vandsektor er i fuld gang med at implementere brug af kunstig intelligens, sensorer og data til beslutningsstøtte for at forbedre og optimere driften. Danske Vandværkers medlemmer er på forskellige modenhedsniveauer i forhold til at tage de teknologiske og digitale muligheder til sig.

Det er derfor vigtigt, at Danske Vandværker arbejder for at styrke viden og kompetencer, så medlemmerne følger med udviklingen og udnytter de muligheder, der er. Fordelene for forbrugerne ved optag af teknologi og digitalisering er mange, herunder en øget driftssikkerhed, reduktion af vandspild og større gennemsigtighed. Øget digitalisering og klog brug af data bliver ikke bare en forventning fra forbrugerne, men også et krav fra myndighedernes side.

Danske Vandværker understøtter myndighedernes og forbrugernes ønsker om øget dataadgang med mulighed for at følge forbruget i realtid. Øget adgang til data er et vigtigt værktøj for at øge vandbesparende tiltag hos forbrugerne. Skærpede krav til data skal indføres i samarbejde med vandsektoren, så der sikres realistiske overgangsperioder med standardiserede og åbne systemovergange.

De stigende fund af miljøfremmede stoffer stiller krav til optimeret styring af borer og i nogle tilfælde renseteknologi, samtidig med at kravene stiger til dokumentation af vandkvalitet. Derfor vil Danske Vandværker forsat arbejde med producenter og Dansk Standard for at sikre, at ny teknologi bliver udviklet, så det også er målrettet mindre vandværker.

Bestyrelser og driftsansatte skal løbende have opgraderet deres it- og datastyringskompetencer. Her skal Danske Vandværker i samarbejde med leverandører tilbyde kurser og viden, der muliggør, at alle kan følge med udviklingen og får nem adgang til nyeste viden og muligheder.

De digitale og teknologiske muligheder for vandsektoren skal styrke den decentrale og forbrugerejede struktur samt gøre det bedre, nemmere og mere effektivt at drive vandforsyning. Men det er vigtigt, at digitalisering implementeres på en sikker måde. Rent beredskabsmæssigt skal ny teknologi og digitalisering understøttes af manuelle tilbagefaldsmuligheder, og OT- og it-systemer skal altid være adskilt.

Målsætning:

- Fremme at teknologiudvikling både rummer og gavner mindre og store vandværker. Danske Vandværker indgår i udviklingsprojekter sammen med branchen og leverandører, så nye løsninger også målrettes mindre vandværker.
- Sikre relevante kurser og efteruddannelse for vandværker i digital og teknologisk vandværksdrift.
- Synliggøre fordele og faldgrupper ved udnyttelse af kunstig intelligens.
- Krav om en fælles, standardiseret dataarkitektur med en softwaregrænseflade, der tillader forskellige programmer at kommunikere og udveksle data med hinanden (Application Programming Interface). Krav om en sådan "bro" mellem forskellige softwareapplikationer betyder, at mindre vandværker kan integrere tjenester og dele information uden store lokale it-investeringer og forhindrer samtidig fastlåsning til én leverandør.
- Understøtte vandværkerne i at højne datakvaliteten, herunder både data til styring, registrering af ledninger samt forbrugsdata.
- Arbejde for at mindre vandværker får adgang til nyeste teknologi og viden gennem etablering af fordelsaftaler gennem sekretariatet.
- Brugerrettigheder og databeskyttelse: Sikre forbrugernes ret til adgang til egne data i realtid samt klare regler for dataejerskab og datadeling. Bidrage til arbejdet med tilgængelighed af forsyningsdata (Regeringens Forsyningsdigitaliseringsprogram).
- Understøtte vandværker i at lave fremtidssikrede investeringsplaner, der kan bringe alle vandværker i stand til at gribe de muligheder, den digitale og teknologiske udvikling giver.
- Aktiv deltagelse i Dansk Standard S-314 ([Vandforsyning - Dansk Standard](#)) for at sikre ensartede standarder, der også tilgodeser mindre vandværker. Herigennem sikre krav om ens standarder for leverandører.
- Alle vandværker bør have adskilt OT (operative system) og it-system og arbejde med it-sikkerhed.
- Arbejde strategisk med at kommunikere de gode eksempler med digitalisering og teknologi, så læring kommer alle til gavn, herunder formidle arbejdet i Teknisk Forum.